

N:o 31.

Af herr **Boström, Filip**, om anslag till Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala m. m.

Uppmärksamheten faller allt starkare på nödvändigheten af att vid ungdomens uppfostran sörja för dess *praktiska* bildning. Staten har redan länge lämnat betydliga understöd för gossarnas undervisning i slöjd, flickornas i handarbeten. Landsting och hushållningssällskap verka i samma riktning. För hemmets ekonomi spelar emellertid födan en ännu större roll än kläderna. Vi veta därjämte, att inom stora delar af vårt land, om ej öfverallt, folkets kosthåll, i följd af okunnighet i matlagning och bristande insikter rörande villkoren för kroppens näring, är så underligt, att arbetsförmågan däraf märkbart lider, en sak så mycket betänkligare, som den moderna konkurrensen på det ekonomiska området kräver den största möjliga anspänning af individens fysiska och andliga krafter. Vi måste därför undervisa den uppväxande kvinnliga ungdomen i matlagning och därmed sammanhörande ämnen.

De understöd, som hittills af statsmedel utgått för sådant syfte, äro följande: 5,000 kronor till Högre lärarinneseminariet, 500 kronor till hvarje högre flickskola, som lämnar undervisning i huslig ekonomi, 6,300 kronor för utbildning af lärarinnor i huslig ekonomi. Sistnämnda anslag har varit deladt mellan Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, Ateneum för flickor i Stockholm och Göteborgs folkskolor, och den först nämnda anstalten, Fackskolan i Uppsala, har däraf (sedan år 1901) årligen uppburit 3,200 kronor. Det är på denna anstalt jag härmed vill fästa Riksdagens uppmärksamhet.

Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala är med hänsyn till lärjungantal och omfattningen af sin undervisning den mest betydande anstalten i sitt slag inom Skandinavien, och blott få läroanstalter i utlandet torde vara med densamma jämförliga. Den upptar hela hufvudbyggnaden och en del af flygelbyggnaden i den gård, som för densamma disponeras; dess materieluppsättning motsvarar 18 privatkök; den har utom föreståndarinnan elfva fast anställda lärarinnor, hvarförutom sju manliga lärare (flertalet akademiska lärare) där ge timlektioner. Skolan har de senare åren i medeltal haft öfver 200 lärjungar (innevarande vårtermin 224). I densamma gifvas, utom undervisning för barn ur folkskolan och en högre samskola, följande kurser: a) för utbildning af *lärarinnor* i huslig ekonomi; b) »husmoderskurs» och »specialkurser» för förmögnare flickor, som genomgått högre flickskola; c) en »fortsättningskurs» för unga flickor, som nyss slutat folkskolan; d) en »praktisk yrkeskurs» för utbildning af kokerskor och hushållerskor. Lärarinnekurserna, husmoders- och specialkurserna samt yrkeskursen ha lärjungar från hela landet från och med Skåne till och med Norrbotten. Dessutom har Fackskolan ett flyttande skolkök för landsbygdens behof.

Fackskolan åtnjuter, som nyss nämndes, för utbildning af lärarinnor ett statsunderstöd å 3,200 kronor, för sin »fortsättningskurs» 1,000 kronor af Uppsala stad, samt 600 kronor i ersättning för undervisning af Enskilda läroverkets flickor. Folkskolekursen är att anse som öfnings- och profskola för lärariuneeleverna (i samma egenskap tjänstgöra delvis äfven »fortsättningskursen» och kursen för Enskilda läroverkets elever).

Jag har haft tillfälle att taga kännedom om Fackskolans affärer såväl i tryckta redogörelser för åren 1899—1901 som i den af styrelsen uppgjorda staten från 1903. Den senare slutar på en summa af 34,067 kronor. Däri ingår varuomsättningen med 15,100 kronor; utgifterna för lokal, bränsle, lyse och aflöningar m. m. uppgå till 19,767 kronor (aflöningar ensamt till 11,977 kronor). Och inkomstsidan visar en beräknad brist å 2,347 kronor. I medeltal uppgick (enligt vederbörligen reviderade räkenskaper) den årliga förlusten under åren 1899—1901 till 2,537 kronor.

För Fackskolans behof ha under årens lopp på enskild väg insamlats något öfver 17,000 kronor. Skolan har emellertid under ständigt fortgående utveckling två gånger måst byta lokal. Inredningen af skolans nuvarande lokaler vid flyttningen till för ändamålet inköpt fastighet kräfd 9,348 kronor. Inventarierna, som den 31 december 1901 bokfördes med kronor 9,123: 08, torde nu kunna beräknas till omkring 11,000 kronor.

De insamlade medlen ha sålunda tagits i anspråk för skolans uppsättning, och det låter naturligtvis icke tänka sig, att årligen återkommande deficit i driftkostnaderna skall i längden kunna betäckas genom enskilda bidrag.

Ifrågavarande läroanstalt synes mig emellertid för det allmänna vara af den betydelse, att staten bör med något rikligare understöd komma densamma till hjälp. Af stor vikt är särskildt utbildningen af lärarinnor, och då nu efter hand allt flera nya skolkök upprättas och under den närmaste tiden säkerligen komma att upprättas såväl i städerna som på landsbygden, är det ett statsintresse att sörja för tillgång på dugliga skolköksföreståndarinnor. Om det anseende Fackskolan åtnjuter vittnar bland annat den omständigheten, att till dess lärarinnekurser de senare åren anmält sig ända till tre gånger så många aspiranter, som skolan kunnat mottaga.

Att höja elevavgifterna och på detta sätt skaffa jämnvikt i budgeten skulle vara betänkligt, och en sådan höjning skulle sannolikt väsentligen minska det gagn, skolan nu i olika riktningar gör. Terminsavgifterna för eleverna i husmoders-, special- och yrkeskurserna motsvara ungefär avgifterna i de högre flickskolornas öfversta klasser (90—95 kronor); terminsavgiften för lärarinneeleverna, växlande mellan 50 och 75 kronor, är äfven den hög nog. Då nu för de flesta elever tillkommer kostnaden för bostad och vivre i en främmande stad, stiga i alla fall elevernas utgifter för en lärokurs till afsevärda belopp. Äfven för jämförelsevis välbemedlade föräldrar skulle det synas alltför betungande att betala högre avgifter i denna än i andra skolor, ehuru materiel och driftkostnader för en läroanstalt af nu ifrågavarande slag måste vara dyrare än i en vanlig flickskola.

I betraktande af Fackskolans allmänna uppgift, såsom afsedd för hela landet, kan man icke begära, att Uppsala stad skall för densamma vidkännas några uppoffringar utöfver de 1,000 kronor, som under de senaste åren utgått af stadens medel till »fortsättningskursen», som är af mera lokalt intresse. Att staden skulle i vidsträcktare mån bekosta den öfnings-skola med barn ur folkskolan, som för lärarinnebildningen oundgängligen behöfves, kan så mycket mindre förutsättas, som staden för sitt behof inrättar ett större skolkök i en af de nya skolbyggnader, hvarom beslut fattats å förra årets oktoberstämma. Jag erinrar i detta sammanhang därom, att vederbörande kommuner icke lämna några bidrag till de öfnings-skolor (småskolor och folkskolor), som finnas vid våra folkskoleseminarier.

Staten kan så mycket lättare höja sitt understöd för Fackskolan i

Uppsala, som denna egentligen är en offentlig institution. Det sällskap, som utser skolans styrelse, är nämligen icke ekonomiskt intresserad i företaget, det äger enligt sina stadgar icke af anstalten draga någon inkomst, liksom ej heller styrelsen däraf har eller får ha någon inkomst.

Den årliga brist i Fackskolans budget, som tarfvar betäckning, är, som ofvan angifvits, omkring 2,500 kronor. Därjämte synes emellertid någon höjning af nu utgående aflöningar vara af behovet påkallad. Enligt den specifikation å löner och arfvoden, som åtföljer styrelsens stat för 1903, utgår aflöningen i penningar och naturaförmåner sammanlagda för föreståndarinnan med 1,581 kronor och växlar för lärarinnor med full tjänstgöring vid skolan mellan 864 och 1,088 kronor (utgår för dem i medeltal med 931 kronor). Till jämförelse härmed må påpekas, att lägsta lönen eller begynnelselönen för folkskolelärarinnor i större städer är 1,100 kronor. De angifna lönerna äro sålunda uppenbarligen otillräckliga. Det visar sig också, att andra skolor i allmänhet äro i tillfälle att vid sina skolkök bjuda högre löner. Med den centrala uppgift inom ämnet, som Fackskolan ostridigt har, kan ett sådant förhållande icke vara för saken gagneligt och är föga förenligt med Fackskolans ställning som lärarinnebildningsanstalt. Jag föreslår därför en sådan höjning i statsbidraget, att, utom någon ökning af föreståndarinnans löneförmåner, lärarinnorna under de första åren af sin tjänstgöring må kunna få 1,000 kronor och efter tre års tjänstgöring 1,100 kronor. För detta ändamål behöfvas ytterligare omkring 1,500 kronor eller i det hela i rundt tal 7,000 kronor.

När skolans styrelse i september förra året ingick till Kungl. Maj:t med begäran om anslag för 1904, inskränkte den sig till att begära samma belopp, som de senare åren förut beviljats. Detta berodde på, att man då ännu ej kunde öfverskåda det ekonomiska resultatet af 1902 års verksamhet, hvilket nu visar sig lika brydsamt som tidigare års. Under inflytande af den allmänna penningställningen har vidare möjligheten att på enskild väg hopbringa nödiga medel visat sig vida mindre, än man hoppats. Slutligen har den fortgående stegringen af lifsmedelspriserna ytterligare försämrat ställningen. Att låta anstalten ännu ett år, utom det nu löpande, dragas med förlamande ekonomiska svårigheter, synes mig för sakens skull olämpligt.

Om Riksdagen i enlighet med mitt förslag beviljar Fackskolan för år 1904 ett understöd å 7,000 kronor, bör anslaget för utbildning af lärarinnor i huslig ekonomi (VIII hufvudtiteln, § 121 å sid. 298 i statsverkspropositionen) minskas med ett belopp motsvarande det understöd,

som Fackskolan hittills därifrån haft, och sålunda bestämmas till 3,100 kronor i stället för 6,300 kronor.

På grund af hvad jag ofvan anført, hemställer jag:

att Riksdagen måtte till Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala för år 1904 bevilja ett anslag å extra stat under åttonde hufvudtiteln å sju tusen kronor, att utgå under förutsättning att Fackskolan fortsätter sin verksamhet på hufvudsakligen samma sätt som hittills, och i öfrigt på villkor, som Kongl. Maj:t äger närmare bestämma; samt

att i sammanhang därmed det af Kongl. Maj:t i statsverkspropositionen föreslagna anslaget till utbildning af lärarinnor i huslig ekonomi minskas från 6,300 till 3,100 kronor.

Stockholm den 24 januari 1903.

F. A. Boström.